

1. Una reflexió per a començar...

El llibre que teniu entre les mans és el fruit d'una feina conjunta i comunitària. El producte d'un any farcit de reunions, debats, propostes, idees i treball amb la gent del Pla Integral les Planes-Blocs Florida, el Centre d'Estudis de l'Hospitalet i el veïnat. De trobades amb ciutadans i entitats de la Florida i les Planes per plantejar-los un projecte de memòria històrica del districte que pretén plasmar sobre el paper les seves experiències, els seus records, el seu dia a dia. Al cap i a la fi, captar l'essència històrica d'un barri. Narrar-ne els orígens per comprendre el present i poder afrontar el futur en millors condicions.

Permeteu-me que us entretengui unes línies abans que us endinseu en el passat de les Planes i la Florida¹, perquè crec que és important explicar les motivacions que han portat a escriure aquest llibre. L'hem fet, com molts ja sabeu, perquè el barri acaba d'assolir els 100 anys d'història. Qui li havia de dir a Antoni Ceravalls, el propietari que va demanar a l'Ajuntament el 1922 la creació de cinc carrers —Florida, Subur, Sant Ramon, Renclusa i Ceravalls—, que estava donant el tret de sortida

1. D'ara en davant, a l'hora de parlar de la Florida i les Planes, dos barris germans, però diferents, em referiré d'aquesta manera, o bé amb un genèric "el barri". Igualment, si m'he de referir específicament a un dels dos barris, ho faré amb el seu nom, sigui la Florida o les Planes.

a la història d'un barri que arribaria als 53.000 habitants tan sols mig segle més tard, el 1975.

Hem de recordar que ja hi ha llibres publicats que aborden la història —o les històries— de la Florida i les Planes. La voluntat d'aquest volum és precisament fer una repassada de la història local des del 1922 i fins a l'actualitat, ajudant-nos dels testimonis i dels records dels veïns. Per fer-ho, vam decidir que la millor manera era organitzar unes sessions comunitàries o tallers d'història. El Centre d'Estudis té experiència en aquest àmbit, atès que ja n'havia celebrat en el passat al Gornal, a Bellvitge, a Collblanc-la Torrassa i a Granvia Sud. De fet, podeu consultar-ne els resultats al web de l'entitat, on hi ha penjats tots els *Quaderns d'Estudi* que edita anualment.

La iniciativa beu dels *History Workshops*, que van néixer la dècada dels 60 al Regne Unit i que proposaven una nova aproximació a la història des del punt de vista popular, des de baix. Fer-la més propera a la gent, que ara esdevenia la principal font de coneixement. "La història és massa important per a deixar-la únicament en mans dels historiadors", que va dir Jean Chesneaux. Per tant, la voluntat era crear un espai per compartir records, experiències, queixes, anhels i fins i tot fotografies antigues del barri. Per tot plegat, hem orga-

Sessió inaugural dels tallers d'història al Centre Municipal Ana Díaz Rico (desembre del 2021)

10

nitzat un total de cinc tallers d'història, quatre dels quals van ser celebrats al Centre Municipal Ana Díaz Rico, els tècnics del qual van posar-se a disposició nostra per a qualsevol qüestió que pogués sorgir, tant des del punt de vista tecnològic com organitzatiu. Que aquestes línies serveixin com a reconeixement i agraïment a la seva tasca.

La importància de trencar el gel

Els tallers tenien una mecànica més aviat senzilla. Un servidor presentava el projecte i feia una breu introducció a la temàtica que s'hagués de tractar, a través de dades i fotografies. A partir d'aquí, llençava algunes preguntes als assistents —que sempre van ser al voltant d'una trentena a cada taller, aproximadament, i en la seva majoria dones— perquè trenquessin el gel i comencessin a evocar. La primera de les sessions va tractar sobre la immigració, el fenomen, com veurem, més important en la història del barri i que l'ha ajudat a bastir. De fet, i tal com va dir Quim Solías durant la presentació del seu

documental *Històries de la migració a l'Hospitalet* el maig del 2022, “la història de l'Hospitalet és una història de migracions”.

Aquella primera presa de contacte amb els veïns va ser positiva quant a participació, la qual va arribar a la trentena de persones, una vintena de les quals eren dones. Tanmateix, no ens en vam sortir a l'hora de reunir en una mateixa sessió als immigrants de fa mig segle —procedents d'altres parts d'Espanya— amb els d'ara, els que han estat arribant els últims anys de diverses parts del món. El nostre objectiu era que tots dos col·lectius compartissin un espai en el qual poguessin intercanviar experiències. Amb tot, intentar gratar una mica per arribar a la conclusió que allò que van viure els andalusos, extremeñys o gallecs fa seixanta anys, ho estan vivint ara els magrebins, subsaharians o llatinoamericans, amb tots els matisos que es vulguin fer. Finalment, no va ser del tot possible, ja que a aquella primera sessió va venir només una dona del Perú, la Nora, que va donar un testimoni molt interessant i valent, però insuficient per a assolir el propòsit que ens havíem marcat.

*Una intervenció de la segona edició
del taller d'història (gener del 2022) / FJR*

Tot i que aquesta introducció no és el lloc adequat per entrar de ple en l'anàlisi dels resultats dels tallers, la sensació personal és que hi ha molta feina a fer pel que fa a la integració de les persones nouvingudes i garantir la cohesió social. De feina se'n fa, però cal introduir-hi una marxa més. Aquell dia no hi va haver gairebé immigrants de l'actualitat, nouvinguts que acaben d'aterrar al barri o que fa pocs anys que hi viuen. Possiblement per l'horari —va ser el taller que més d'hora es va celebrar, a les sis de la tarda—, que hauria impedit que possibles assistents poguessin passar-s'hi perquè encara no havien plegat de la feina, o bé perquè no vam connectar amb els circuits adients per fer-los venir. O perquè es malfien d'iniciatives com aquesta. Abans d'acabar aquesta reflexió, vull recordar que els immigrants de la resta d'Espanya dels anys 60 del segle passat tampoc feien gaire vida associativa quan van arribar a Catalunya, perquè o estaven doblant horari, tenien dues feines o bé havien de tenir cura de la mainada. O també, perquè no s'acabaven de refiar de tot plegat. Aquesta repetició

de la història, per tant, l'hem de tenir molt present.

Sigui com sigui, del primer taller cal destacar també un aspecte molt positiu, com són les petites històries que anaven sorgint i que sovint traspassaven el discurs oficial de l'època concreta per esdevenir testimonis heterogenis. L'autèntica raó dels tallers. Converses anàrquiques, fora de micro —estàvem enregistrant l'àudio de la sessió i era del tot imprescindible que els testimonis fessin servir el micròfon per parlar; les corredisses amunt i avall dels organitzadors del taller per fer arribar el micro als participants les recordaré sempre— i que destil·laven aquella essència de barri que hem comentat línies en amunt. Converses entre dos o més veïns —sovint pujades de to, tot i que només en un parell d'ocasions durant els cinc tallers vam haver d'aixecar la veu per fer una crida a la calma— espontànies, divertides. És a dir, el que queda quan hom grata l'anodina superfície i sorgeixen els tresors amagats. D'aquestes, al llarg del llibre, n'aniran sortint.

A dalt, més imatges del segon taller d'història (gener del 2022) / FJR

A la dreta, la tercera sessió del taller d'història va tractar sobre el paper de la dona (febrer del 2022) / FJR

12

Sobre el segon taller, celebrat el gener del 2022 també al centre Ana Díaz Rico, cal destacar que vam aconseguir arribar a aquell col·lectiu d'immigrants que vam trobar a faltar a la primera sessió. Per tal de poder reunir la màxima diversitat de testimonis, vam dedicar una segona sessió a les migracions de finals del segle XX i principis del XXI. I la resposta va ser molt positiva, amb una trentena de participants de procedències diverses, des del Marroc fins al Brasil, passant per Xile i Bolívia. Aquell dia el quòrum del taller es va mantenir gairebé intacte fins al final de la reunió, i els testimonis dels assistents van abordar qüestions determinants com la necessitat que els nous participants participin en el dia a dia de la ciutat i en el seu moviment associatiu, la corresponsabilitat de tothom per garantir la convivència al barri i la plena as-

sumpció de la condició de ciutadà per avançar en els seus drets.

Al seu torn, la tercera sessió va comptar amb la presència de moltes migrants de l'actualitat. Aquell va ser el taller que va tractar sobre el paper de la dona en el desenvolupament del barri. Tanmateix, aquella sessió va servir per mostrar la cara més crua de la crisi, que s'acarnissa amb les dones migrants. Així en van deixar constància diversos membres de l'Assemblea en Defensa dels Drets, alguns d'ells provinents de fora del barri, però que explicaven problemàtiques que també tenen lloc a la Florida. Sigui com sigui, i malgrat alguna tensió inicial, la sessió es va poder encarrilar en el tema de la dona. En aquest sentit, aquest tercer taller va deixar una altra d'aquelles anècdotes o petites històries de les

Pla general de la sala durant la tercera edició del taller d'història (febrer del 2022)

quals parlàvem abans, com ara veure una veïna històrica de la ciutat, la Clara Parramon, parlant sobre les dones dels anys 60 i les lluites als Blocs Florida, mentre les membres de l'assemblea —migrants arribades al barri els últims anys— assentien i l'escoltaven amb molta atenció. De fet, aquesta postal d'interacció entre 'autòctons' i nousvinguts, d'intercanvi d'impressions i experiències —que, al cap i a la fi, eren molt similars—, era la que es buscava definir precisament en el primer taller.

Finalment, aquella tercera sessió va finalitzar amb els agraïments d'alguns dels assistents, que van poder gaudir d'una tribuna pública per expressar els seus neguits i fer les seves reflexions. Per sentir-se escoltats.

Però avancem a la quarta sessió del taller d'història, celebrada el mes de març del 2022. En aquella ocasió vam preguntar els assistents sobre l'associacionisme al barri, un

motor de canvi que va ajudar a canalitzar moltes reivindicacions ciutadanes a través del moviment veïnal, i que històricament ha servit per fer de la Florida un lloc millor. Aquell dia, però, la primavera va mostrar-se en la seva esplendor i, després d'un matí lluminós, uns núvols ben negres van descarregar amb fúria un aiguat com si es tractés d'un cubell que es vessa de cop. Amb tot, aquell dia l'assistència va arribar a dures penes a la quinzena d'assistents. No obstant això, potser aquest quart taller d'història va ser el més dinàmic.

No estem pas dient que els altres tres no ho fossin, de dinàmics, però va ser en aquesta quarta sessió que es va aconseguir que hi hagués molta més interacció entre els assistents i els seus testimonis. A més, d'aquesta reunió s'ha de destacar la generosa aportació d'un veí històric de la Florida, el periodista Juan Carlos Valero, que va cedir un centenar d'instantànies del barri i material divers que ha

*Assistents al quart taller d'història
(març del 2022) / FJR*

14

servit per nodrir aquesta recerca i la revista fotogràfica que, en paral·lel a aquest llibre, també celebra el centenari de Florida-les Planes. Com explicarem cap al final del llibre, aquesta revista es va repartir el 22 d'octubre del 2022 a la festa del centenari del barri. I no en va quedar cap. Es va repartir en paral·lel a una exposició amb les fotografies que hi ha al seu interior i que, durant tota aquella jornada, van fer les delícies dels veïns i veïnes que s'hi van atansar.

I és que aquesta obra que teniu entre les mans no és l'únic producte del projecte de memòria històrica. En paral·lel a la celebració dels tallers —i durant aquests— vam fer una crida al veïnat perquè aportés fotografies històriques del barri. Manifestacions, festes populars, trobades veïnals, panoràmiques, edificis que ara només existeixen en la memòria dels veïns més antics... En total, durant la campanya hem arribat a recollir més de 150 fotografies. Aprofitem aquestes línies

per agrair en Juan Carlos Valero, la Mari Carmen Briz —que també es va mostrar des del primer moment molt disposada a col·laborar amb el projecte— i la Maite de la Concha, de l'Associació de veïns Districte IV, que han ajudat a recopilar instantànies inèdites i sorprenents. I diem sorprenents perquè algunes d'elles van circular de mà en mà durant el quart taller, dedicat a l'associacionisme, provocant somriures i evocant records de moments concrets. Fins i tot hi va haver qui es va buscar en alguna de les fotografies.

Amb tot, aquestes instantànies, com hem dit, omplen aquest llibre i la revista de fotografies que es va editar l'octubre del 2022, per part del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, també en col·laboració amb el Pla Integral les Planes-la Florida. Cal destacar aquí l'esforç del Vicens Sabater, membre del Centre d'Estudis, que va fer possible la maquetació i edició de la revista, i l'ajut del Manuel Domínguez, president de l'entitat, pel que fa a la informació

*La foto de la foto:
Manuel Domínguez i
Juan Carlos Valero fan una
repassada a un feix
d'instantànies antigues en
acabar el quart taller
(març del 2022)*

sobre la història del barri. Una revista que es va repartir el 22 d'octubre, el dia que la Regidoria va triar per celebrar el centenari del barri, amb tot un seguit d'activitats per a tots els públics i una exposició fotogràfica basada en la revista que es va repartir aquell dia entre el veïnat.

El llegat de la Història

Seguim. La sessió del març posava fi al format de taller d'història tal com l'havíem celebrat des del desembre. Obríem a l'abril una altra via diferenciada en la investigació, com era la seva obertura als joves. Perquè un altre dels objectius era que els estudiants del barri participessin en aquesta iniciativa de memòria comunitària. Tanmateix, els horaris dels tallers i el fet que no se celebressin en horari lectiu van dificultar molt aquesta tasca. És per aquesta raó que els vam anar a buscar. *Si Mahoma no va a la montaña...*

Per tot plegat, a finals de l'abril vam celebrar una trobada amb alumnes de Secundària de

l'Institut Eduard Fontserè. El grup d'estudiants, poc més d'una quinzena, estaven preparant un treball de camp sobre la història del barri per al tercer trimestre, i era una oportunitat ideal per generar sinergies i compartir informació i experiències. És per aquesta raó que el cinquè taller d'història va abandonar el Centre Municipal Ana Díaz Rico per a traslladar-se uns metres més avall, cap al Fontserè, on dos veïns històrics del barri, Lorenzo Monge i Clara Parramon, van fer una exposició als joves sobre la història del barri.

Reconec que va ser un moment delicat, atès que la idea que dues persones grans estiguessin una hora xerrant sobre el passat davant de quinze adolescents feia un pèl de vertigen. Així i tot, vam estar més d'una hora sentint les vivències de dues persones que tenen molt a dir. A mesura que passava el temps, els estudiants anaven parant més atenció. Potser l'únic moment de xivarri i descontrol va ser quan els vam ensenyar algunes de les fotografies antigues que havíem recollit. Van deixar de parar atenció als dos ponents, però les expressions de sorpresa i

16 *Els alumnes de l'institut Eduard Fontserè senten la Clara Parramon i el Lorenzo Monge, dos veïns històrics del barri (abril del 2022) / IEF*

d'incredulitat se succeïen quan identificaven racons del seu barri que coneixen a la perfecció i que a les instantànies presentaven un aspecte molt diferent del que tenen en l'actualitat. Aquí aprofitem per agrair la feina de la direcció del centre i del professorat, en especial de l'Ariadna Estévez, cap del departament de Ciències Socials del centre.

Va ser un moment molt especial, ja que ens va servir per adonar-nos de la importància d'explicar la història d'un lloc a les noves generacions. La majoria d'aquells adolescents pertanyen a famílies que provenen de l'estranger, fills de la immigració del tombant de segle. Contar-los la història del barri on viuen és determinant perquè l'estimin, ja que no hi

tenen cap lligam familiar. Perquè si no ens hi posem, creixeran generacions sense cap classe de vinculació emocional amb els carrers que trepitgen. I a l'Hospitalet sabem el resultat d'això: la destrucció del patrimoni o el seu abandonament és un dels efectes més evidents a una ciutat que ha crescut a batzegades, a partir d'onades de nouvinguts que no han tingut fins fa ben poc un vincle amb els edificis antics que van donar personalitat al petit poble agrícola que els va rebre.

En aquesta línia es va moure també l'activitat que vam celebrar amb els alumnes de l'Escola Joaquim Ruyra el dia 3 de juny. En aquella ocasió, tres ponents van ser les encarregades de relatar la història del centre escolar a

Clara Parramon i Lorenzo Monge durant el cinquè taller d'història a l'institut Eduard Fontserè (abril del 2022) / FJR

alumnes de P5, segons i sisè de primària. L'activitat va ser organitzada per la mateixa escola, que va buscar el dia i hora ideals per fer-la de manera simultània als tres cursos. En aquest sentit, cal destacar la tasca de la direcció del centre i de l'Helena Planelles, cap d'estudis, a l'hora de tirar endavant amb una proposta que van entomar amb entusiasme i il·lusió.

D'aquesta manera, aquell dia, tres generacions de l'Escola Joaquim Ruyra van coincidir per deixar-se entrevistar pels alumnes. La Manuela Rubio, exdirectora del centre, i la Purificación Sánchez i la Nerea Rodríguez, exalumnes, van rememorar temps passats i van respondre amb desimboltura les preguntes que els van fer els estudiants.

Com a última nota d'aquest apartat, i més aviat de tipus metodològic, hom ha decidit

respectar l'idioma en el qual s'han fet totes les intervencions dels tallers d'història, ja fos en català o castellà, per respectar al màxim el significat de les seves paraules.

Una confessió...

No vull avorrir més amb aquest punt preliminar del llibre, que més aviat sembla un 'darrere de les càmeres'. Una manera de destacar que això que teniu entre les mans no és només obra de la feina d'una rata de biblioteca que s'ha tancat en un arxiu a repicar el que ja s'havia dit del barri. Abans, però, voldria fer una petita reflexió sobre què ha significat per a mi coordinar aquest projecte i escriure aquest volum.

Més que una reflexió, de fet, es tracta d'una confessió. Jo soc un veí de Sant Josep que viu

De dalt a baix: Manuela Rubio, exdirectora de l'escola Joaquim Ruyra; Purificación Sánchez i Nerea Rodríguez, dues exestudiants del centre. Les tres van participar en unes xerrades amb els alumnes sobre la història de l'escola (juny del 2022) / FJR

18

ara al Centre al qual li van proposar liderar aquest projecte. La meva predisposició a fer història sobre la ciutat és sempre positiva, però he de confessar que la meva segona sensació va ser la de vertigen. Vertigen a l'hora de fer la història d'un barri que compleix un segle d'existència. Tota una responsabilitat, tenint en compte el fort sentiment de pertinença que caracteritza la Florida i les Planes. Que no hi ha ningú allà que ho vulgui fer? Confesso que em vaig preguntar. Podria un noi com jo, que ha crescut a Sant Josep, escriure la història de la Florida i les Planes?

Un cop esvaïts els dubtes inicials, i donant-hi voltes, penso que aquestes temences tenen a veure amb una realitat molt present a la ciutat. Una problemàtica que no acabem de resoldre, com és la vertebració entre els barris. Tant des del punt de vista físic, amb la històrica reivindicació del soterrament de les vies del tren que ara sembla que s'encarrila, com

mental. I és que encara hi ha gent que quan ha d'anar al barri del Centre diu que va a l'Hospitalet. Tanmateix, això és un *latiguillo* interessant des del punt de vista històric o antropològic, un vestigi del passat de la ciutat, quan hi havia barris totalment desconectats que vivien d'esquena els uns als altres. Ara la situació ha canviat molt, però encara hi ha qui es queixa i diu que els del Centre van a la seva i no compten mai amb els del nord de la ciutat, per exemple.

Però quan parlem de nord estem referint-nos realment a uns metres de diferència. M'explico. La Florida i Sant Josep estan dividits per 15 o 20 metres de la via del tren, una distància irrisòria que en termes hospitalencs marca un abisme. Semblen un altre món. Recordo que de petit i d'adolescent, parlar de la Florida era fer-ho d'un lloc llunyà, aliè. I mira que el veïem cada dia des de l'altra banda del pont de Matacavalls! Però realment era una

La Purificación Sánchez xerrant amb els alumnes de sisè de l'escola Joaquim Ruyra (juny del 2022) / FJR

altra ciutat que mai no trepitjàvem, o bé perquè no hi coneixíem ningú o perquè ens havien dit que no era un bon lloc per anar-hi. Qui ho hagi viscut sabrà de què parlo.

Per tant, iniciatives com aquest llibre han de servir també per difondre el coneixement sobre la Florida i les Planes a la resta de la ciutat. Al llarg de les següents línies, el veí de qualsevol altre barri identificarà fenòmens similars que també van tenir lloc allà on viu. Se sabrà veure en els personatges que protagonitzen els capítols i podrà establir vasos comunicants per superar aquestes barreres que

encara tenallen internament la ciutat. I com diria aquell, ni són tots els que estan, ni estan tots els que són. És a dir, que la voluntat d'aquesta investigació ha estat fer una repassada al segle d'història d'un barri des de diversos punts de vista. S'ha intentat, en la mesura del possible, incloure-hi a dins la màxima quantitat d'iniciatives o de noms propis que han fet alguna cosa positiva per les Planes i la Florida, però segurament hi haurà qui es trobi a faltar o trobi a faltar algú. Demano disculpes per avançat i apel·lo a la comprensió del lector crític amb les necessitats d'espai, temps i forma que requereix una tasca

d'aquesta magnitud, que conjuga la recerca històrica i escriptura de les conclusions amb l'organització de tallers i la coordinació d'una revista i una exposició.

Sense cap més dilació, us convido a submergir-vos en la història centenària d'un dels barris amb més personalitat de l'Hospitalet. Desitjo que la gaudiu.